

Weblog

Over kwaliteit van rechtspraak

Vorige week werd tijdens de jaarvergadering van de Nederlandse Juristen Vereniging (NJV) het preadvies ‘Grip op kwaliteit’ van onze Amsterdamse collega Ruth de Bock besproken. Naar aanleiding van die bespreking reageerde ik op Twitter aldus:

Preadviseur Ruth de Bock bij Ned. Juristen Vereniging over kwaliteitszorg rechtspraak: "graag actievere rol gerechtsbesturen". #NJV 1/2

Hoewel besturen (veel) meer doen dan zij schetst, zie ik in haar pleidooi een mooie uitdaging. #NJV 2/2

In een intern weblog kondigde ik aan dat ik “binnenkort hoop te laten zien dat wij in ons hof misschien veel verder zijn dan de schrijfster ten aanzien van de Rechtspraak in het algemeen aanneemt”. Maar als dat al zo zou zijn dan is dat geen reden om achterover te leunen, zo schreef ik. Hierna probeer ik dat uit te leggen.

Indrukwekkend preadvies

Ruth de Bock heeft een indrukwekkend preadvies geschreven over ‘kwaliteit van rechtspraak’. Indrukwekkend, omdat zij het onderwerp heel breed en goed gedocumenteerd bespreekt, maar ook omdat zij een serieuze bijdrage levert om het begrip *kwaliteit van rechtspraak* concreet handen en voeten te geven. Ze is in haar preadvies behoorlijk kritisch. Volgens haar ging de laatste decennia de aandacht vooral uit naar organisatorische en bestuurlijke kwaliteit van de rechtspraak. Juridische kwaliteitsbevordering beperkte zich veelal tot het stellen van voorwaarden scheppende eisen, zoals PE- punten en normen voor meervoudige afdoening. Ze is kritisch ten aanzien van gerechtsbesturen maar ook ten aanzien van rechters en raadsheren. De gerechtsbesturen hebben krachtens de wet de plicht om de inhoudelijke kwaliteit van rechtspraak te bevorderen en rechters/raadsheren hebben uiteraard een eigen verantwoordelijkheid voor kwaliteit. Ook voor de laatsten geldt volgens De Bock dat er heel wat te verbeteren valt. Zij reikt ook een model aan voor kwaliteit van rechtspraak. Drie hoofdpunten zijn daarbij van belang: ambachtelijkheid (het professioneel gehalte), eisen van rechtvaardigheid (het moreel gehalte) en eisen van effectiviteit (het praktisch gehalte). Een samenhangende visie op kwaliteit van rechtspraak mag volgens haar niet alleen op een intern perspectief op rechtspraak berusten. Ik kan iedereen - en met name ook alle collega raadsheren, rechters en bestuurders - aanraden om het preadvies te lezen en er met elkaar over in gesprek te raken.

Rol gerechtsbesturen

Eerder heb ik al een en andermaal onder woorden gebracht dat in ieder geval in het eerste decennium van deze eeuw de aandacht van de Rechtspraak als organisatie sterk is uitgegaan naar aspecten van bedrijfsvoering en bevordering van rechtseenheid¹. Daar was ook aanleiding toe, maar terecht werden in toenemende mate kritische geluiden gehoord dat die

¹ O.a. in De rechtspraak is geen koekjesfabriek en moet dat ook niet worden.

<http://www.beroepseer.nl/nl/groepsblog/publieke-en-semi-publieke-sector/item/939-de-rechtspraak-is-geen-koekjesfabriek-en-moet-dat-ook-niet-wordsen>

aandacht te eenzijdig werd. Meer aandacht voor (bevordering van) inhoudelijke kwaliteit was nodig. Naar aanleiding van de kritiek van Ruth de Bock heb ik mij weer eens afgevraagd, wat daarvan in ons eigen hof in de afgelopen jaren terechtgekomen is.

En dat bleek vrij veel te zijn, waarschijnlijk meer dan Ruth de Bock voor mogelijk zou hebben gehouden. Ik noem wat voorbeelden (geenszins uitputtend!).

Volgens De Bock is er in de praktijk te weinig aandacht voor kennisopbouw en specialisatie van rechters. In ons hof wordt in elke afdeling gewerkt met kennisgroepen/-clusters. Bij wijze van voorbeeld noem ik de afdeling Civiel: er zijn maar liefst 19 kennisgroepen (te denken valt aan onderwerpen als overheidsaansprakelijkheid, aanbestedingsrecht, Verdeling + huwelijkse voorwaarden, arbeids- en pensioenrecht, etc.)²

Raadsheren die deel uitmaken van een kennisgroep behandelen ook de zaken op het desbetreffende terrein.

Ruth de Bock stelt dat bij de meeste gerechten weinig is geïnvesteerd in kennissystemen en een hooggekwalificeerde ondersteuning. Onze afdeling Straf kent behalve kennisgroepen enkele vaste stafjuristen die voortdurend investeren in een goed kennissysteem en hooggekwalificeerde ondersteuning.

De teams Belasting van de hoven beschikken over een gezamenlijke teamsite (Fiscaal Domein), waarop kennis wordt gedeeld en waar tevens de verschillende kennisgroepen (landelijk) zijn terug te vinden.

Bij de opmerking van De Bock dat de gerechten in het algemeen vooral zijn toegerust voor de behandeling van gemiddeld-complexe zaken met een gemiddelde omvang, moest ik onder meer denken aan de behandeling van de Srebrenica-zaak door ons hof (civiel) en diverse uiterst gecompliceerde zaken bij de Strafkamer Internationale Misdrijven. De kwaliteit van het geleverde werk werd en wordt alom tot ver buiten ons hof (ja zelfs tot ver buiten onze landsgrenzen) geprezen.

Daarmee wil niet gezegd zijn, dat de observaties van Ruth de Bock geheel onjuist zijn. Maar er zijn wel sterke aanwijzingen dat er ook op het gebied van inhoudelijke kwaliteit binnen de Rechtspraak vaak op hoog niveau wordt gepresteerd³. Voor het Haagse hof sprekend wil ik daaraan toevoegen dat uit onze jaarplannen en jaarverslagen blijkt dat het bestuur daar ook echt in stimuleert en faciliteert⁴ en dat het bestuur zich zeker niet beperkt tot “afvink – lijstjes”.

Ik ben er verder trots op dat ons hof beschikt over kenniscentra (Verzekeringsrecht, Cybercrime, Internationale Misdrijven, alsmede een expertisebureau IPR Familierecht) en dat we er in toenemende mate op gericht zijn en ook in slagen om kennis met collega's uit andere gerechten te delen. Dat moet uiteindelijk door de professionals zelf gedaan worden – en dat gebeurt ook – maar het gerechtsbestuur speelt daar absoluut een inspirerende en faciliterende rol in. Een hele directe rol speelt het bestuur ook bij werving en selectie. In 2014 trok het hof 18 nieuwe raadsheren aan. Daarbij is heel goed gekeken naar de kennis en specialismen, die de betrokkenen meebrachten en hoe zich dat moest verhouden tot al binnen het hof aanwezige kennis en specialismen.

² Een raadsheer kan in meer dan één kennisgroep functioneren

³ In soortgelijke zin Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad, prof. mr. P.J. Wattèl in zijn bespreking van het preadvies in het NJB 2015/1049

[Ik laat hier onbesproken het feit dat Nederland mondiaal op de vijfde plaats staat van de Rule of Law Index 2015 (World Justice Project); civiel zelfs op de eerste plaats!]

⁴ Lees: de juridische kwaliteit bevordert cf. zijn taak (artikel 23 lid 3 wet op de Rechterlijke Organisatie)

Uitdaging

Gaat het dus allemaal wel goed en is er niets meer te wensen over? Natuurlijk niet: zoals De Bock aangeeft vergt het werken aan systematische en structurele zorg voor kwaliteit van rechterlijke beslissingen inzet en moed. “Inzet, omdat er geen eendimensionale en snelle oplossingen beschikbaar zijn. Moed, omdat werken aan kwaliteit niet pijnloos is”. Ik ben het met haar eens dat er geen eendimensionale en snelle oplossingen beschikbaar zijn.

Waar ik onder meer de uitdagingen zie?

Ik zou de komende jaren o.a. echt concrete stappen willen maken op het gebied van de permanente educatie. Dat is inderdaad niet alleen een kwestie van de persoonlijke wensen en voorkeur van de individuele professionals. Er is een organisatie-belang, een rechtspraak-breed belang en een maatschappelijk belang. En daar moeten leidinggevendenden met de individuele professionals over spreken. We zijn dan ook doende de functioneringsgesprekken daar meer op toe te snijden. Het aanbod van cursussen op master-niveau moet breder. Daartoe probeer ik samen met de andere hoven (gerechtsbesturen) en ons opleidingsinstituut (SSR) te komen tot aanstelling van een lector Hoger Beroep.

Ruth de Bock wijst op het toenemende belang van waarheidsvinding vanwege de toegenomen feitengevoeligheid van rechterlijke beslissingen, de groeiende complexiteit van zaken en een toegenomen maatschappelijke behoefte aan ‘waarheid’. Ik ben het ook op dat punt zeer met haar eens en heb al een aantal malen gepleit voor de instelling van een lectoraat ‘rechterlijke oordeelsvorming’ bij SSR. Van belang om dit onderwerp meer structureel op de kaart te zetten.

Tijdigheid is altijd een vereiste voor kwaliteit, zo betoogt De Bock. Ook dit ben ik hartgrondig met haar eens. En daar moeten echt nog slagen worden gemaakt. De plannen in het programma KEI zijn er op gericht om vooral de zgn. planktijd van zaken aanzienlijk terug te brengen. Maar tijdigheid wordt ook beïnvloed door goed lopende processen en een goede onderlinge samenwerking tussen de professionals. Het zal moeten gaan om een intensieve samenwerking tussen professionals en bestuurders. Het gesprek over professionele standaarden is daarbij van groot belang. Uitdagingen genoeg dus en het zal niet van vandaag op morgen perfect zijn. De verdienste van Ruth de Bock is dat zij aan professionals en gerechtsbesturen veel heeft aangereikt dat ons kan helpen om het gesprek over inhoudelijke kwaliteit zinvol te voeren en daarbij koers te houden.